

Знову ж таки показники є тривожними. Змінити гендерну політику в області і самій долучитися до активної суспільно - політичної роботи готові лише 32,7% опитаних. 28,4% - не готові до таких змін. 34,8% опитаних зафіксували позицію « Важко сказати» і ще 4,1% взагалі не відповіли на це питання.

Свого часу соціологи провели дослідження і виявили, що у суспільстві існує певна кількість жінок, які активні у політиці, громадській діяльності, і рівно такий же відсоток чоловіків, які з натхненням виконують домашню роботу, займаються вихованням дітей, ходять по магазинах тощо. Таким чином, якщо жінка хоче бути активною і впливати на реальну політику, вона нею буде. Все в руках жінок - при спільних зусиллях влади та громадськості. Разом жінки здатні привести країну, світ до ладу.

Чаусовська С. І.,

начальник загального відділу
Сумської обласної державної
адміністрації, голова СОМГО
«Спілка молодих державних
службовців Сумщини»

Реалізація гендерної політики в області

Досягнення гендерної рівності та поліпшення статусу жінок відповідає цілям сталого людського розвитку. ООН визначено гендерний компонент як один з показників виміру рівня людського розвитку країн. Уряд України поділяє переконання щодо того, що гендерна рівність є основою для демократичного суспільства та передумовою стійкого людського розвитку, що підтверджується ухваленням Верховною Радою України Закону від 8 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей

жінок і чоловіків», Указом Президента України від 26 липня 2005 року № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року № 1834 «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року», а також підписаними Україною міжнародними документами, які передбачають гендерний підхід.

Реалізація в області державної політики у гендерній сфері, дотримання конституційних положень щодо рівних можливостей для жінок і чоловіків, становище жінки на ринку праці, є одним із пріоритетних напрямків роботи обласної державної адміністрації.

Статева структура населення області характеризується стабільною перевагою жінок у його загальній кількості. На 1 січня 2009 року кількість жінок становила 643,4 тис. осіб (54,4%), чоловіків - 538,4 тис. осіб (45,6%). Динаміка даних про співвідношення чоловіків та жінок у сільській місцевості свідчить про поступове зменшення диспропорції у статевому складі сільського населення області. Так, на початок 2005 року на 1000 жінок припадало 846 чоловіків, на початок 2009 року - 856. Кількість жінок в селах скорочується швидше, ніж кількість чоловіків за рахунок міграції до міста, в якій жінки беруть участь активніше. На це впливають соціальні чинники: відтік до міста чи за межі області відбувається у пошуках роботи і „жіночої долі“.

За оціночною шкалою Ж.Боже-Гарньє та Розета населення області можна характеризувати як «надзвичайно старе». Значна питома вага старших

вікових груп та різке зменшення кількості дітей та підлітків у загальній кількості населення області збільшують показники демографічного навантаження на населення працездатного віку. На початок 2009 року на 1000 осіб працездатного віку припадало 665 осіб непрацездатного віку, в тому числі 229 дітей та підлітків та 436 осіб у старшому за працездатний віці.

В області спостерігається тенденція щодо нерівного представництва жінок і чоловіків у різноманітних сферах життєдіяльності, а саме: в політиці, на державній службі, бізнесі, промисловості та інше. Відповідно до загальнодержавних статистичних даних заробітна плата жінок майже на третину менша ніж чоловіків, у той час, коли рівень безробіття набагато вищий.

За сферами прикладання праці існують суттєві відмінності за статевою ознакою. Жіноча праця більш поширена у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги, освіти. Традиційно чоловічими сферами прикладання праці залишаються рибне та лісове господарство, добувна промисловість, будівництво. У більшості видів економічної діяльності це зумовлено умовами праці, зокрема, заборонаю використання праці жінок на особливо важких роботах. Проте все більша кількість сучасних жінок обирає професії, які раніше вважалися суто чоловічими (працівники міліції). Чоловіки зайняті переважно на посадах керівників, тоді як праця жінок більше застосовується на посадах службовців та технічного персоналу. Тому заробітна плата чоловіків в середньому на 28% перевищує відповідний показник у жінок. Така ситуація склалася в переважній більшості економічної діяльності. Значно різниться середній розмір заробітної плати жінок і чоловіків у фінансовій діяльності (70,7% у

співвідношенні), в промисловості (69,9%), (зокрема в машинобудуванні - 67,1%), у сфері діяльності транспорту та зв'язку (69,6%). Аналіз структури ринку праці свідчить, що жінки є більш економічно активною частиною населення. Проте саме ця категорія першою підпадає під скорочення та користується серед роботодавців меншим попитом.

Починаючи з жовтня 2008 року через вплив кризових чинників, почала зростати чисельність незайнятих громадян, які користуються послугами державної служби зайнятості. У 2009 році користувалися послугами служби зайнятості області 48578 жінок. Спеціалістами центрів зайнятості надається жінкам повний спектр профорієнтаційних послуг та психологічну підтримку. Загалом у 2009 році профорієнтаційними послугами було охоплено близько 48578 жінок. Проведено семінари на теми: «Особливості зайнятості жінок», «Жінка та праця», «Гендерна політика» за участю 336 керівників підприємств та організацій різної форми власності, на яких розглядалися питання щодо прийому жінок на роботу. Заходами охоплено 1824 безробітних жінок.

Разом з тим дедалі частіше постають проблеми чоловіків. Чоловіки йдуть на пенсію на п'ять років пізніше, ніж жінки, хоча тривалість їх життя на 12 років менша. Із-за значного розриву між тривалістю життя чоловіків та жінок серед пенсіонерів в області чоловіки складають лише третину. Станом на 01.01.2009 року пенсії отримували 68,5% жінок та 31,5% чоловіків. Такі хвороби як туберкульоз, алкоголізм, наркоманія, венеричні захворювання, випадки суїциду зустрічаються та поширюються в чоловічому середовищі набагато швидше і частіше. Гострим

залишається питання збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я чоловіків.

Гендерна рівність передбачає однаковий статус для чоловіків та жінок. Це означає, що чоловіки та жінки мають однакові умови для реалізації своїх людських прав, однаковий потенціал для свого внеску в національний,

політичний, економічний, соціальний та культурний розвиток і рівні права на те, щоб скористатися результатами цього розвитку.

21 вересня 2007 року рішенням сесії Сумської обласної ради затверджено програму забезпечення рівності жінок та чоловіків в області на період до 2010 року та обласну програму підтримки сім'ї на період до 2010 року.

Пріоритетними заходами щодо реалізації гендерної політики в рамках реалізації програми забезпечення рівності жінок та чоловіків в області на період до 2010 року є: проведення щорічних семінарів, конференцій, круглих столів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; сприяння поліпшенню становища жінок на ринку праці; проведення просвітницької і роз'яснювальної роботи щодо попередження насильства в сім'ї та проявів різних форм насилля; забезпечення функціонування консультативних пунктів, що надають інформаційні та юридичні послуги щодо обізнаності людей, які планують виїхати за кордон, зменшення кількості людей, постраждалих внаслідок торгівлі людьми шляхом розвитку скоординованої співпраці відповідних структурних підрозділів виконавчої влади та неурядових громадських організацій; проведення роз'яснювальної роботи щодо відповідального батьківства, соціального сирітства, з питань планування

сім'ї, збереження репродуктивного здоров'я чоловіків та жінок; співпраця з жіночими та молодіжними громадським організаціям міста в галузі забезпечення рівності жінок і чоловіків.

Основними завданнями програми є: реалізація державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності в області; забезпечення співпраці центральних та місцевих органів влади у вивченні гендерних питань із залученням науково-дослідних установ області, громадських організацій, міжнародних агентств; підтримка громадських ініціатив, спрямованих на формування гендерної культури, подолання стереотипів щодо ролі та місця жінок у суспільстві; залучення до співпраці з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування вітчизняних і міжнародних громадських організацій з питань гендерної рівності; широке залучення громадськості до підготовки проєктів нормативно-правових актів і програм, спрямованих на забезпечення гендерної рівності в області; проведення конференцій, засідань круглих столів, навчальних семінарів, інших масових заходів із зазначеної тематики; проведення інформаційно-просвітницької роботи з питань ліквідації дискримінації за ознакою статі, подолання стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві, утвердження духовних цінностей, формування відповідального материнства і батьківства; забезпечення включення гендерної складової до програм соціально-економічного розвитку регіону, а також дотримання гендерної рівності під час вирішення кадрових питань у місцевих органах влади; проведення моніторингу з дотримання засобами масової інформації вимог щодо забезпечення рівноправності статей під час розміщення рекламних оголошень стосовно працевлаштування, публікації матеріалів щодо

ситуації на ринку праці, а також висвітлення ролі жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності.

Розпорядженням Сумського міського голови від 17.12.2008 р. № 357-к головний спеціаліст управління Чечіль О.С. призначена радником міського голови з гендерних питань. 25 червня 2009 року підписано угоду про партнерство між програмою розвитку ООН в Україні, Сумською обласною радою та Сумською обласною державною адміністрацією. Спільна угода сприятиме досягненню гендерної рівності в Сумській області, створюючи рівні можливості для жінок і чоловіків у політичній, економічній і соціальній сферах. З метою ефективної реалізації гендерної політики в Сумській області шляхом розвитку й інституціалізації державних механізмів за підтримки Програми розвитку ООН в Україні на базі Сумського державного університету створено ресурсний Гендерний центр. Одним з перших кроків якого було проведення аналітичних досліджень і створення Гендерного портрету Сумської області (далі ми спираємось на матеріали саме цього дослідження).

Аналіз співвідношення чоловіків та жінок серед спеціалістів органів місцевого самоврядування також підводить до висновку про відсутність гендерного балансу, хоча цифри показують переважання жінок серед посад кожної категорії. Проте на цьому рівні ми бачимо посади лише з 5-ї по 7-му категорії, на рівні яких не може йти мова про реальний вплив на прийняття важливих для всієї громади рішень.

Досить корисним для розуміння особливостей гендерного дисбалансу є аналіз освітнього рівня чоловіків та жінок серед тих, хто працює сьогодні держслужбовцями в органах виконавчої влади Сумської

області та посадовими особами місцевого самоврядування.

За освітою розподіл відбувся таким чином:

1-2 рівень акредитації (молодші спеціалісти, бакалаври):

- в органах виконавчої влади - 1363 (19%), з них жінок - 1082 (20%)

- в органах місцевого самоврядування - 701 (29%), з них жінок - 551 (31,6%)

3-4 рівень акредитації (спеціалісти, магістри):

- в органах виконавчої влади - 5855 (81%), з них жінок - 4083 (80%)

- в органах місцевого самоврядування - 1716 (71%), з них жінок - 1191 (58,4%).

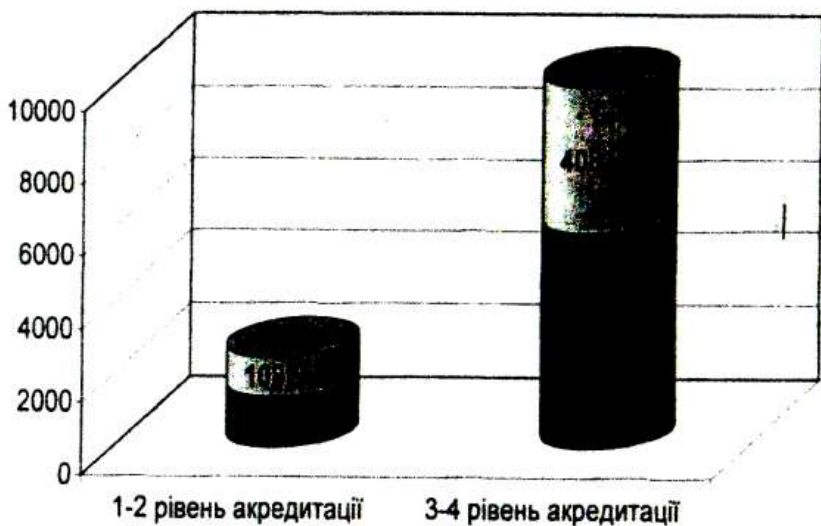
Таким чином, серед тих, хто працює сьогодні держслужбовцями в органах виконавчої влади Сумської області та посадовими особами місцевого самоврядування, жінок з вищою освітою більше, проте їх рівень освіти загалом є нижчим, аніж у чоловіків. „Якісні” показники вищі серед чоловічої половини, що пояснюється також вимогами тих категорій посад, які чоловіки та жінки традиційно займають.

Якщо проаналізувати серед вказаних категорій відсотки жінок та чоловіків, що мають вищу освіту 1-4 рівнів, можна побачити незначне переважання працівників з освітою 3-4 рівня (бакалавр-спеціаліст-магістр) серед чоловіків - держслужбовців та досить значне «відставання» жінок з вищою освітою 3-4 рівня серед посадових осіб місцевого самоврядування.

Ситуацію ілюструють наведені нижче діаграми.

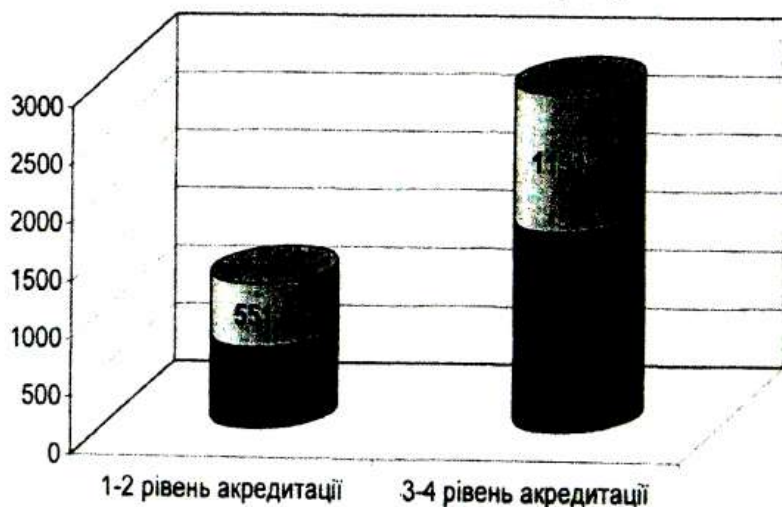

Органи виконавчої влади

■ Всього державних службовців   □ З них жінки

Органи місцевого самоврядування

■ Всього посадових осіб   □ З них жінки

Спираючись на інформацію офіційного сайту обласної ради, Сумської міської ради, районних рад щодо співвідношення представництва депутатів жінок

та чоловіків в органах влади наводимо такі статистичні дані:

Забезпечення гендерної рівності

№ п/п	Показники	2009 рік (%)
Показник 1.1.	Гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади, чис. жін./чис. чол.	45/55
Показник 1.2.	Гендерне співвідношення серед депутатів обласних органів влади, чис. жін./чис. чол.	15/85
Показник 1.3.	Гендерне співвідношення серед депутатів районних органів влади, чис. жін./чис. чол.	20/80
Показник 1.4.	Гендерне співвідношення серед депутатів міських органів влади, чис. жін./чис. чол.	29/71
Показник 1.5.	Гендерне співвідношення серед депутатів селищних органів влади, чис. жін./чис. чол.	35/65
Показник 1.6.	Гендерне співвідношення серед депутатів сільських органів влади, чис. жін./чис. чол.	54/46

З 12 комісій обласної ради лише одна - Комісія з питань охорони здоров'я, материнства, дитинства, прав жінок та соціального захисту населення - очолюється жінкою. Лише в трьох комісіях жінки працюють заступниками голови (Комісія з питань охорони здоров'я, материнства, дитинства, прав жінок та соціального захисту населення, Комісія з питань розвитку молодіжної політики, спорту, та Комісія з питань освіти, науки та туризму). В решті комісій обласної ради жінки якщо і представлені, то лише в якості секретаря комісії. З 9 постійних комісій міської

ради лише дві комісії соціального спрямування очолюються жінками (Комісія з питань освіти, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї і молоді та Комісія з питань охорони здоров'я, соціального захисту і праці).

Підсумовуючи, зазначимо, що у системі світового оновлення і реформування Україна прагне до створення громадянського суспільства на нових гуманітарних засадах, що є передумовою демократичного устрою. Важливою складовою демократії є гендерна демократія, яка стверджує імперативи громадянських, політичних і соціальних прав людини без дискримінації статі. Отже, необхідність утвердження статевої рівності прав пов'язана з потребами сучасного українського суспільства в гендерній демократії як складової суспільного й державного устрою, політичного режиму.

Очікуваними результатами діяльності обласної державної адміністрації в сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є: спрямування зусилля центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості на підвищення ефективності проведення державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності у працевлаштуванні, просуванні по службі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, провадженні підприємницької діяльності, поєднанні трудової діяльності з виконанням сімейних обов'язків.

Проведений моніторинг показав, що в органах виконавчої влади переважна більшість державних службовців це жінки (69%), в органах місцевого самоврядування ця цифра складає 68%. Але, зберігається стала закономірність як в органах виконавчої влади так і місцевого самоврядування, коли

на керівних посадах 1-4 категорій переважають чоловіки - 65% (жінки 35%), а на посадах 5-6 категорій - жінки (чоловіки 35%). Чим ближче до перших керівних посад, тим жіночого представництва все менше. В управліннях облдержадміністрації, територіальних органах центральних органів виконавчої влади керівники-жінки складають менше однієї третини, що надто далеко до бажаних 50%.

В органах влади та місцевого самоврядування Сумщини гендерний дисбаланс представництва на керівному рівні є системним явищем, що зумовлює нерівноцінний доступ і нерівні можливості впливу жінок і чоловіків на процес прийняття рішень стосовно всіх напрямків розвитку області та районів. В органах влади та самоврядування на рівні області жінки обіймають переважно найменш престижні та низькооплачувані посади. Така ситуація є не тільки проявом гендерного дисбалансу, але фактично створює і відображає існуючий стереотип відношення до жінки у суспільстві.

Тому актуальним для Сумщини сьогодні залишається формування на рівні області гендерно-збалансованого кадрового резерву для органів влади та місцевого самоврядування з метою виправлення існуючої ситуації та забезпечення рівного представництва жінок на керівному рівні. Доцільним також бачиться введення в області практики залучення фахівців та представників громадських організацій для обов'язкового обговорення та експертизи важливих для регіону рішень з метою врахування гендерної складової. А з часом стало б можливим делегування громадським організаціям повноважень у напрямку реалізації гендерної політики, використовуючи ресурси засобів масової інформації.